

**ODABIRANJE IZVORA INFORMACIJA
POTREBNIH U SVAKODNEVNIM ŽIVOTNIM SITUACIJAMA:
ISTRAŽIVANJE MEĐU ADOLESCENTIMA U RIJECI¹**

**SELECTING SOURCES OF INFORMATION
IN EVERYDAY LIFE: A CASE STUDY OF ADOLESCENTS
IN THE CITY OF RIJEKA**

Alica Kolarić

Odjel za informacijske znanosti
Sveučilište u Zadru
akolaric20@unizd.hr

Ivanka Stričević

istricev@unizd.hr
Odjel za informacijske znanosti
Sveučilište u Zadru

UDK / UDC: 001.102-053.6:[004.738.5:394]
(497.561 Rijeka)

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper
<https://doi.org/10.30754/vbh.65.1.934>

Primljeno / Received: 15. 1. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 17. 3. 2022.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada predstaviti istraživanje o načinu na koji adolescenti odabiru izvore informacija koje su im potrebne u svakodnevnim životnim situacijama. Rezultati daju uvid u kriterije kojima se adolescenti vode pri odabiru izvora.

Pristup/metodologija/dizajn. Pristup je istraživanju dominantno induktivan i interpretativan, a sekvencijalni slijed istraživanja uključuje tri faze. Rezultati predstavljani u

¹ Rad je nastao na temelju disertacije pod nazivom *Understanding adolescent information behavior from the perspective of informed decision making process*, pod mentorstvom prof. dr. sc. Ivanke Stričević i komentorstvom dr. sc. Colleen Cool, prof. emerite te je obranjena na Sveučilištu u Zadru 2020. godine.

radu nastali su na temelju podataka prikupljenih u trećoj fazi istraživanja, u individualnim intervjuima u kojima je sudjelovalo 18 učenika.

Rezultati. Ispitanici se pri odabiru izvora vode kriterijima koji se grupiraju u četiri tipa: (1) kriteriji koji su povezani s kredibilitetom i kognitivnim autoritetom izvora, (2) kriteriji koji izražavaju kvalitetu odnosa osobnog izvora i osobe koja traži informacije, (3) kriteriji koji odražavaju namjeru da se osigura dostupnost i jednostavno, brzo i lako stjecanje informacija te (4) kriteriji koji vode stjecanju informacija u formatima koji su privlačni i lako razumljivi. Jedino vođenje kriterijima prvog tipa pri odabiru izvora informacija jamči da odabrani izvor pruža kvalitetne informacije.

Ograničenja. Rezultati izražavaju stajališta i ponašanja ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju i ne predstavljaju populaciju koja nije obuhvaćena srednjoškolskim obrazovanjem.

Praktična primjena. Spoznaje dobivene istraživanjem primjenjive su u osmišljavanju programa informacijskog opismenjavanja mladih te edukacije za donošenje informiranih odluka u svakodnevnom životu.

Originalnost/vrijednost. Rad donosi nove spoznaje o kriterijima koje adolescenti koriste pri odabiru izvora informacija te ih stavlja u kontekst dosadašnjih istraživanja. Istraživanje obuhvaća informacijsko ponašanje adolescenata u svakodnevnom životu, što je nedovoljno istražena tema u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: adolescenti; donošenje odluka; informacijska i medijska pismenost; informacijsko ponašanje; istraživanja; izvori informacija

Abstract

Purpose. The purpose of the paper is to present a study of adolescents' choices of information sources in everyday life situations. The results have revealed what criteria adolescents apply when selecting the sources.

Approach/methodology/design. The study has taken a dominantly inductive and interpretative approach. The sequential research strategy has included three phases. The results presented in the paper are based on the data collected in the third phase, the semi-structured individual interviews with 18 adolescents.

Results. The criteria which the participants have used when selecting the information sources are grouped into four types: (1) criteria related to credibility and cognitive authority of sources, (2) criteria that express the quality of relationship between an interpersonal information source and a person who seeks information, (3) criteria that lead to simple, quick, and easy access to information, and (4) criteria that provide information in forms that are appealing and easy to understand. Only following the first type of criteria when choosing a source of information guarantees that the chosen source will provide a good quality information.

Limitations. The results represent opinions and behaviour of the participants who took part in the study and therefore do not represent the wider population that is not included in high school education.

Practical implications. The findings of the research can be used in the design of information literacy programs for young people and education for informed decision-making in everyday life.

Originality/value. The paper brings new insights into the criteria that adolescents use when choosing information sources and puts them in the context of previous research. The research investigates information behaviour of adolescents in everyday life, which is an insufficiently researched topic in the Republic of Croatia.

Keywords: adolescents; decision making; information behavior; information literacy; information sources; research

1. Uvod

Dobra informiranost pridonosi boljem suočavanju sa životnim izazovima te uspješnijem rješavanju problema i donošenju odluka, čime izravno utječe na kvalitetu života. Zato odrasli nastoje informirati mlade o temama poput izbora karijere ili rizičnog ponašanja, u vjeri da time pridonose boljim životnim izborima i odlukama. Pritom je važno da informacije koje mladi koriste u suočavanju s problem-skim situacijama odgovaraju na njihove informacijske potrebe i da su kvalitetne, što znači točne, aktualne, korisne i važne u zadanom kontekstu (Savolainen, 2008: 152). Zato je važno da izvori kojima se obraćaju pružaju takve informacije. Pitanje odabira izvora informacija presudno je za kvalitetu informacija: jedino izvori informacija koji imaju kredibilitet mogu pružiti kvalitetne informacije. Odabiranje izvora informacija u današnjem informacijskom okruženju postalo je vrlo složen proces. Informacije se nude na različitim medijima i dostupne su trenutno, što ne potiče analitične i sistematične postupke vrednovanja informacija. Jednostavnost, lakoća i brzina pristupa često navode korisnike na korištenje izvora informacija koje smatraju dovoljno dobrima, ne tražeći one najbolje. U takvom okruženju i sam proces informiranja postaje kompleksan, daleko od jednostavnog i pravocrt-nog traženja informacija.

Današnje digitalno okruženje obilježava sveopća dostupnost, pa mladi informacije stječu autonomno, zaobilazeći tradicionalne posrednike u pristupu informacijama poput nastavnika ili knjižničara. Takav proces informiranja odgovornost za odabir odgovarajućeg izvora u potpunosti prepušta tražiteljima. Pritom kvaliteta stečene informacije ovisi o sposobnostima i pristupu osobe koja traži informaciju i o nizu drugih okolinskih čimbenika, a posredno ovisi i o razini njezine medijske i informacijske pismenosti. Velik broj informacija stječe se uz pomoć osobnih digi-

talnih uređaja (tableta, pametnih telefona). Istodobno, značajna količina sadržaja dostupna je na platformama društvenih medija i mobilnog *weba*, na kojima sadržaje proizvode korisnici, pa je evaluacija njihove kvalitete poseban izazov. Sve to upućuje na važnost pitanja o osposobljenosti mladih za odabir izvora kvalitetnih informacija. D. Case navodi da je u starijim tipologijama pri istraživanju informacijskog ponašanja postojala razlika između izvora (interpersonalne interakcije s drugim ljudima *licem u lice*) i posrednika u prijenosu informacija (pisani izvori i mediji) (Case, 2012: 153). Međutim s tehnološkim razvojem, posebice mrežnim okruženjem, ta distinkcija više nije relevantna. Stoga se u ovom radu koristi termin *informacijski izvori* koji obuhvaća i interpersonalne interakcije i posrednike u pribavljanju i dobivanju informacija.

Ovaj rad predstavlja dio rezultata većeg istraživanja čija je svrha bila je proširiti postojeće spoznaje o informacijskom ponašanju adolescenata iz aspekta uloge informacija u procesu donošenja odluka. Interes istraživača bio je usmjeren na mlado urbano stanovništvo u Republici Hrvatskoj. Za provođenje istraživanja odabran je grad Rijeka s obzirom na prednosti u pogledu pristupa potencijalnim ispitanicima u odgojno-obrazovnim institucijama (cf. Kolarić i Stričević, 2021: 512–514). Istraživanje je provedeno 2018. – 2020. u okviru disertacije (cf. Kolarić, 2020).

Predstavljeni rezultati odnose se na odabiranje izvora informacija koje adolescenti koriste pri donošenju odluka u svakodnevnom životu.

2. Teorijska polazišta

2.1. Informacije u svakodnevnom životu mladih

Dobra informiranost o specifičnim temama pomaže mladima nositi se sa životnim izazovima vezanima primjerice uz međuljudske odnose, vlastito zdravlje, odabir daljnjeg obrazovanja i zaposlenja i sl. Postojeće znanje osobe mijenja se pod utjecajem novih informacija (Brookes, 1980: 131), a novonastalo prošireno znanje doprinosi boljem snalaženju i donošenju odluka koje su u većoj mjeri utemeljene na informiranosti (cf. Kolarić, Cool and Stričević, 2018: 101). Informacije koje doprinose stvaranju novog znanja stječu se na razne načine. Pojam *informacijsko ponašanje* uključuje različite oblike stjecanja informacija i obuhvaća širok spektar ponašanja, od aktivnog i namjernog traženja informacija (poput komunikacije uživo i pretraživanja interneta) do pasivnog primanja informacija iz različitih medija poput televizije, interneta, društvenih medija (cf. Wilson, 2000: 49). Ulogu informacije u svakodnevnom životu objašnjava R. Savolainen (1995) svojim ELIS konceptom (engl. *everyday life information seeking concept*) pokazujući kako ljudi traže i koriste informacije za usmjeravanje i orijentaciju te za rješavanje problema u svakodnevnom životu. Informacije pridonose unapređenju

znanja i razumijevanju životne situacije u kojoj se osoba našla i potrebne su da bi se lakše i uspješnije nosila s izazovima, problemima i odlukama, te u konačnici živjela onako kako želi (to jest ostvarila željen način života).

Važno je istaknuti da se informacije ne pojavljuju samo u obliku činjenice već i kao ideje, mišljenja i uvjerenja (cf. Poston-Anderson and Edwards, 1993) te da neformalni načini informiranja također imaju informativnu vrijednost (naprimjer, nečiji savjeti, naputci i vodstvo) (cf. Dervin, 1976: 326–329). Stoga se može zaključiti da informacije mladima pomažu sagledati i bolje razumjeti životne izazove kako bi uspješnije rješavali probleme i donosili odluke. Stjecanje i korištenje informacija pomaže u stjecanju novih vještina, planiranju i donošenju odluka. Istodobno takva ponašanja pridonose motivaciji, ustrajnosti i preuzimanju kontrole, pružaju podršku i ohrabruju (cf. Julien, 1997). Raspolaganje odgovarajućim informacijama i njihovo korištenje mogu doprinijeti razvoju mladih ljudi omogućavajući im ostvarenje potencijala i poboljšanje uvjeta življenja (Hakim Silvio, 2006: 261). Posljedično, istraživanja informacijskog ponašanja adolescenata nastoje doprinijeti boljem razumijevanju interakcije adolescenata s informacijama, a spoznaje koje ta istraživanja donose mogu unaprijediti kvalitetu njihovih životnih uvjeta.

2.2. Kriteriji preferencije izvora informacija

Načini na koje osobe stječu informacije i odabir izvora od kojih informacije stječu određeni su njihovim *horizontom izvora informacija*. Koncept horizonta izvora informacija uvodi D. Sonnenwald te iznosi da se proces traženja informacija odvija u specifičnom kontekstu i situaciji unutar kojih postoji specifičan informacijski horizont u kojem pojedinci postupaju (cf. Sonnenwald, 1999). Savolainen (2008: 60–61) koristi taj koncept i navodi da takav horizont obuhvaća samo dio cjelokupnog informacijskog okruženja, a čini ga ukupnost izvora čijeg je postojanja osoba svjesna i koje koristi za stjecanje informacija. Izvori zauzimaju različito mjesto u horizontu informacija, ovisno o osobnim preferencijama mlade osobe. Pritom pozicioniranje unutar horizonta i odabir izvora informacija ovisi o različitim kriterijima koje Savolainen (2008: 92) naziva *kriterijima preferencije izvora* (engl. *source preference criteria*). Informacijski horizont i pozicije pojedinih izvora informacija unutar horizonta mogu se mijenjati ovisno o iskustvu u korištenju pojedinih izvora te o sadržaju informacije koja je potrebna. Tako liječnik može biti preferirani izvor informacija u slučaju potrebe za informacijama o zdravlju, ali ne i u slučaju potrebe za informacijama koje će pomoći u donošenju odluke o kupovini novog računala (cf. Savolainen, 2008: 61–63).

Razumljivo je da odabir izvora koji će pružiti pouzdanu informaciju i odgovoriti na informacijsku potrebu nije nimalo jednostavan. Današnje informacijsko okruženje obiluje informacijama različite kvalitete, pa odabir odgovarajućeg

izvora postaje pravi izazov. Pouzdane informacije koje pridonose sposobnosti za nošenje sa životnim izazovima mogu pružiti samo izvori informacija koji imaju kredibilitet. Smatra se da takve kredibilne izvore obilježavaju dvije glavne odlike: kompetencija ili ekspertiza i pouzdanost (Wilson, 1983: 15; Rieh, 2010). Kredibilitet se također određuje pomoću obilježja kao što su vjerodostojnost, pouzdanost, poštenje, točnost, istinitost, potpunost, preciznost, objektivnost, informativnost, odsutnost pristranosti i podudaranje s činjenicama. Izvor koji se smatra kompetentnim percipira se kao onaj koji posjeduje znanje, vještine i iskustvo, koji pak jamče pružanje točne i kredibilne informacije. Nadalje izvor vrijedan povjerenja percipira se kao dobar, moralan, pošten, istinoljubiv i nepristran (cf. Savolainen, 2008: 156; Rieh, 2010: 1337). Izvori informacija kojima vjerujemo te im dopuštamo utjecaj na naše mišljenje i odluke jesu naši kognitivni autoriteti. Takvi izvori smatraju se vrijednima povjerenja na temelju njihova znanja o temi koja nas zanima (cf. Wilson, 1983: 13–15; Savolainen, 2008: 164). Uobičajeno je da za izvore koje smatramo kognitivnim autoritetom vjerujemo da pružaju kvalitetne informacije, odnosno informacije koje su točne, svježije, korisne i važne (Savolainen, 2008: 152).

3. Pregled literature

Informacijsko ponašanje mladih u području informacijskih znanosti istražuje se tridesetak godina. Značajna pozornost posvećena je pitanju o izvorima informacija kojima se mladi služe, posebice od pojave interneta kao medija koji je u potpunosti promijenio informacijsko ponašanje ljudi. Pregled dvadeset istraživanja informacijskog ponašanja adolescenata u kontekstu suočavanja sa životnim izazovima, provedenih u proteklih trideset godina diljem svijeta pokazuje da su mladi skloni tražiti informacije od drugih ljudi te da cijene informiranje *licem u lice* (Kolarić, Cool and Stričević, 2018: 116). Također se rado služe mobilnim uređajima s digitalnim sadržajima koji postaju sve popularniji izvori informacija. Tome pridonosi sve veća dostupnost informacijsko-komunikacijskih tehnologija i pogodnosti kao što su brzina i lakoća pristupa te anonimnost. Mladi se rado obraćaju poznatim i lako dostupnim izvorima koji su prikladni za pristup i korištenje, koji su po njihovu mišljenju povjerljivi i pouzdani te imaju kredibilitet (cf. *ibid.*: 116–117). Sekundarnom analizom podataka prikupljenih u projektu Europske unije „Net Children Go Mobile“ L. Bowler, H. Julien and L. Haddon (2018: 322–331) pokazuju da su brzo pretraživanje i brza procjena kvalitete informacija dominantna obilježja ponašanja mladih pri traženju informacija. I ranija istraživanja ukazivala su na takvo ponašanje, a čini se da je ono dodatno osnaženo pogodnostima mobilnih tehnologija. Nadalje istraživanja provedena diljem svijeta pokazala su da se mladi obraćaju širokom spektru izvora informacija, što između ostalog ovisi o temi, odnosno vrsti informacijske potrebe, društvenom i

kulturnom kontekstu, stanju informacijske infrastrukture u nekoj zemlji (na primjer, dostupnost internetske veze), životnim prilikama i demografskim obilježjima ispitanika (cf., naprimjer, Adams et al., 2017; Lim et al., 2014; Baheiraei et al., 2014; Areces et al., 2016; Laplante, 2014; Secor-Turner et al., 2011; Martinović, Kim and Stanarević Katavić, 2021). Razlike u odabiru izvora informacija vidljive su na primjeru istraživanja koja su posvećena stjecanju zdravstvenih informacija i koja čine velik dio korpusa istraživanja informacijskog ponašanja mladih provedenih proteklih desetljeća. Pokazuje se da se mladi za općenite informacije o zdravlju i za informacije o seksualnosti, spolnosti i reproduktivnom zdravlju rado obraćaju izvorima dostupnima na internetu. To je razumljivo jer, osim brzine pristupa, internet osigurava i anonimnost koja može biti važna kada je u pitanju ta vrsta informacija (cf. na primjer istraživanje Doradoa i suradnika o traženju takvih informacija među filipinskim studentima) (Dorado et al., 2019). Slično tomu, J. W. Black saznaje da mladi ortodoksni Kršćani u Keniji informacije o spolnosti uglavnom traže na internetu. Ostali izvori od kojih stječu takve informacije jesu filmovi i televizija te prijatelji, dok se rijetko obraćaju članovima obitelji (Black, 2017: 73). I. J. Ibegbulam sa suradnicima ukazuje na važnosti interneta kao izvora informacija o reproduktivnom zdravlju za djevojke srednjoškolske dobi u Nigeriji (cf. Ibegbulam et al., 2018). Qi i Omar (2020) saznaju da je među studentima u malezijskom Sintoku internet najpopularniji i najčešće korišten izvor informacija o seksualnosti i spolnom zdravlju, ali da su također skloni tražiti informacije iz raznolikih izvora. Do sličnog rezultata došle su Basic i Erdelez (2014) otkrivajući da studenti aktivno traže zdravstvene informacije koristeći se tražilicama i Wikipedijom, a da ih pasivno stječu koristeći se tražilicama i stranicama za društveno umrežavanje. S druge strane, neka istraživanja pokazuju veću sklonost mladih ka drugim izvorima informacija. Istraživanje koje je W. E. Nwggau proveo u Nigeriji otkriva da su informativni letci najčešći izvor informacija o HIV-u i AIDS-u. Na njihovu moguću učinkovitost ukazuje utvrđena povezanost informiranja čitanjem letaka i smanjenja broja seksualnih partnera među adolescentima. Adams i suradnici (Adams et al., 2017) otkrivaju da su radio i televizija najpopularniji izvori općenitih informacija o zdravlju među adolescentima u Senegal. Također pokazuju da odabir izvora ovisi o specifičnoj temi i demografskim obilježjima te da je internet najmanje popularan izvor informacija o zdravlju. Australско istraživanje Lima i suradnika (Lim et al., 2014) pokazuje da se mladi osjećaju ugodnije kada informacije o spolnosti stječu iz tradicionalnih izvora, nego kada ih stječu na društvenim mrežama i medijima. Baheiraei i suradnici (Baheiraei et al., 2014) pokazuju da adolescenti u Iranu preferiraju stjecati zdravstvene informacije od majki i prijatelja istog spola. Rezultati istraživanja koje su St. Jean i suradnici (St. Jean et al., 2018) proveli u Sjedinjenim Američkim Državama pokazuju da se mladi za zdravstvene informacije obraćaju liječnicima i medicinskim sestrama, ali i članovima obitelji i prijateljima, osobito onima koji imaju iskustvo povezano s određe-

nim zdravstvenim stanjem. Cijene ekspertizu koju ima zdravstveno osoblje, ali i ekspertizu koju su članovi obitelji i prijatelji stekli kroz relevantno osobno iskustvo. Rezultati istraživanja usmjerenih na druge teme, odnosno na zadovoljavanje drugih vrsta informacijskih potreba doprinose širini raspona izvora od kojih mladi stječu informacije. Qayyum i suradnici (Qayyum et al., 2010) otkrivaju da mladi informacije o dnevnim novostima traže u dnevnim novinama u tiskanom i *online* obliku, na televiziji i radiju te pregledavajući društveni medij Facebook. Park i suradnici (Park et al., 2019) saznali su da su važni izvori informacija koji utječe na stavove mladih o pušenju *e*-cigareta reklame i marketing, internet (uključujući i društvene medije) te obitelj i prijatelji. Aillerie i McNicol (2018) pokazale su da su stranice za društveno umrežavanje (Facebook, Snapchat, Instagram i drugo) mladima važan izvor informacija, osobito kad se radi o informacijama vezanima uz društveni život.

Istraživanju informacijskog ponašanja mladih u Hrvatskoj posvećeno je razmjerno malo pozornosti. Kolarić i Stričević (2016) provele su pilot-istraživanje informacijskog ponašanja učenika gimnazija pri traženju informacija za pomoć u procesu donošenja odluka. Utvrdile su sklonost ispitanika dvama tipovima izvora informacija: osobnim izvorima i izvorima na internetu. Veću sklonost ispitanici su pokazali prema traženju informacija od osobnih izvora: članova obitelji, prijatelja i osoba sa znanjem i iskustvom povezanim s odlukom (npr. za odluku o prehrani to su liječnik i nutricionist) te osoba koje su im bliske. Također se pokazalo da na odabir izvora informacija mogu utjecati percipirani značaj odluke, mogućnost anonimnog pristupa informacijama i poznatost samog izvora informacija. Martinović, Bakota i Badurina (2018), Kim, Martinović i Stanarević Katavić (2020) i Martinović, Kim and Stanarević Katavić (2021: 17–21) istraživali su informacijsko ponašanje u kontekstu zdravstvenih informacija te došli do zaključka o informacijskim potrebama i interesu srednjoškolaca za širok spektar zdravstvenih informacija. Ispitivani srednjoškolci traže informacije od osobnih izvora, pri čemu su majke prvi izbor, dok su ostali osobni izvori informacija liječnici, prijatelji i drugi. Pokazalo se također da učenici često traže zdravstvene informacije na internetu (cf. Martinović, Bakota i Badurina, 2018: 12), što uključuje tražilice, stranice za društveno umrežavanje, internetske portale posvećene zdravlju i forume, oslanjajući se vrlo često na mobilne uređaje za pristup informacijama (cf. Kim, Martinović and Stanarević Katavić, 2020: 892–893). Tiskane izvore i knjižnice koriste rijetko (Martinović, Kim i Stanarević Katavić, 2021: 6). Očekivano, odabir izvora kojima će se srednjoškolci obratiti ovisi o temi ili tipu informacije. Tako se roditeljima obraćaju za informacije o bolestima, dok se za *osjetljive* teme poput spolnosti, ovisnosti i mentalnih poremećaja obraćaju prijateljima. Za slične teme informacije traže i na internetu, vjerojatno zbog anonimnosti koju im taj izvor osigurava. Liječnicima se obraćaju s pitanjima o specifičnim bolestima (cf. Martinović, Kim i Stanarević Katavić, 2021: 9). Autori ukazuju na potrebu za bo-

ljim obrazovanjem o zdravstvenim temama u sustavu školstva i lakšim pristupom besplatnom zdravstvenom savjetovanju kod zdravstvenih profesionalaca. Kolarić, Juric i Peša Pavlović (u tisku) istraživali su kako studenti procjenjuju kredibilitet informacija o zdravoj prehrani na društvenim medijima. Pokazalo se da ispitanici traže informacije o zdravoj prehrani na društvenim medijima te da cijene ekspertizu autora. Također se pokazalo da mladi cijene sposobnost autora u motiviranju, prijateljsku interakciju autora s korisnicima i njegovu popularnost u zajednici korisnika.

4. Istraživanje

4.1. Cilj istraživanja

Rad polazi od pretpostavke da odgovarajuće informacije pomažu adolescentima u donošenju informiranih odluka. Zato je cilj istraživanja saznati više o informacijskim potrebama koje proizlaze iz odluka koje adolescenti trebaju donositi u svakodnevnom životu te o informacijskom ponašanju koje prati te potrebe. Istraživačko pitanje kojim su se autori vodili u dijelu istraživanja predstavljenom u ovom radu usmjereno je na odabir izvora informacija potrebnih adolescentima za donošenje odluka u svakodnevnom životu te glasi: Koje kriterije adolescenti primjenjuju pri odabiru izvora informacija kojima se obraćaju za pomoć pri donošenju odluka u svakodnevnom životu?

4.2. Metodologija i uzorak

U istraživanju se polazi iz perspektive sociološke fenomenologije (Schütz, 1962) koju zagovaraju autoriteti u području informacijskog ponašanja ljudi (cf. Wilson, 2002; Savolainen, 2008: 4–5). Metodologija je dominantno induktivna, interpretativna i fenomenološka, a istraživači nastoje zahvatiti subjektivni svijet iskustva ispitanika i značenja koja im pridaju, vezana uz svakodnevne situacije i aktivnosti (cf. Bogdan and Biklen, 2007: 25–27). U interpretativnim istraživanjima kreće se od pojedinačnog te se nastoji razumjeti svijet ljudskog iskustva, a teorija ne prethodi istraživačkom procesu, već slijedi nakon tog procesa izvođenjem iz pojedinačnih situacija. Istraživanjem unutar interpretativne paradigme istraživač stječe uvid u svijet kroz percepciju i iskustva ispitanika, iz kojih gradi teoriju (cf. Cohen, Manion i Morrison, 2000: 22–23). Istraživanje je provedeno u sekvencijalnom slijedu triju istraživačkih faza primjenom metoda intervjua fokusnih grupa, anketnog upitnika i polustrukturiranog individualnog intervjua. Predstavljeni rezultati nastali su na temelju podataka prikupljenih u trećoj fazi primjenom metode polustrukturiranog individualnog intervjua. Rezultati prve faze istraživanja korišteni su za planiranje daljnjeg tijeka istraživanja te izradu

instrumenata. Na temelju rezultata osmišljen je vodič za polustrukturirani intervju korišten u trećoj istraživačkoj fazi. Za istraživanje informacijskog ponašanja adolescenata korištena je strategija *osobnog razotkrivanja* (engl. *personal disclosure*) te način ispitivanja *usmjeren na život* (engl. *life-centered*) kojim se o informacijskom ponašanju ispitanika saznaje ispitivanjem o problemima i brigama iz kojih proizlaze informacijske potrebe praćene određenim informacijskim ponašanjem (Shenton i Dixon, 2004: 302–307). Budući da se informacija može pojaviti u obliku davanja savjeta ili usmjeravanja (Dervin, 1976), u pitanjima su uz pojam informacija korišteni i pojmovi dodatno znanje, savjet i pomoć, na tragu iskustava drugih istraživača u području informacijskog ponašanja mladih (cf. Julien, 1997; Todd i Kuhlthau, 2005).

Pitanja kojima su prikupljeni podaci za odgovaranje na postavljeno istraživačko pitanje glasila su: *Gdje/od koga si dobio/la pomoć u obliku dodatnog znanja, informacije, savjeta? Zašto si upravo od/u/na* (ispitivač navodi spomenuti izvor informacija) *tražio/la informacije/savjet za pomoć pri donošenju odluke?* Varijacija pitanja glasila je: *Možeš li mi objasniti razlog zašto su upravo tamo/od* (ispitivač navodi spomenuti izvor informacija) *tražio informaciju/savjet za donošenje odluke?* Kako bi se ispitanike potaknulo da opširnije odgovore, slijedilo je potpitanje: *Jesi li pokušao/la dobiti informacije/savjet negdje drugdje?* (Kolarić, 2021: 83–85)

U istraživačkoj fazi čiji se rezultati predstavljaju i u kojoj je korištena metoda individualnog intervjua, uzorak bio je namjerni. U kvalitativnim istraživanjima, istraživači namjerno odabiru i ispituju manji broj ispitanika za koje vjeruju da mogu pružiti podatke koji će omogućiti dublji uvid u istraživani fenomen i odgovaranje na istraživačko pitanje. Odabir namjernog uzorka obavlja se na temelju obilježja istraživane populacije i cilja istraživanja te se oslanja na prosudbu istraživača (Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić i Pološki Vokić, 2010: 19; Miles, Huberman i Saldaña, 2014: 31; Beitin, 2012: 248). Pri odabiru ispitanika koji su činili namjerni uzorak uzimalo se u obzir da su ispitanici adolescenti, da su zastupljena oba spola i da su uključeni ispitanici iz triju tipova srednjih škola u Republici Hrvatskoj: gimnazije, umjetničke škole i strukovne škole. Pretpostavljeno je da se učenici iz triju tipova srednjih škola mogu razlikovati po školskom uspjehu i interesima. Stoga su u uzorku zastupljeni ispitanici iz svih triju tipova škola kako bi se pokušali zahvatiti mogući različiti pogledi na istraživane fenomene. Nadalje u uzorak su uključeni učenici trećih i četvrtih razreda jer se smatra da su zreliji od učenika prvog i drugog razreda, što može utjecati na njihove kompetencije u donošenju odluka (cf. Mann, Harmioni and Power, 1989) i sposobnost da verbaliziraju svoje stavove i ponašanja u intervjuima. Za određivanje veličine uzorka korišteno je načelo teorijske saturacije koje se često primjenjuje u fenomenološkim istraživanjima (Beitin, 2012: 243–244). Prema tom načelu, intervjui se provode dok se ne postigne saturacija, odnosno do trenutka u kojem se u narednim intervjuima

ne pojavljuju nove informacije (Nascimento et al., 2018: 229). U predstavljenom istraživanju provedeno je osamnaest individualnih intervjua nakon kojih je nastupila saturacija. Uzorak je uključivao po šest učenika iz svakog od triju tipova srednjih škola, jedanaest ženskog i sedam muškog spola i dobi od sedamnaest do devetnaest godina. Potencijalni ispitanici imali su priliku iskazati spremnost na sudjelovanje u intervjuima putem anonimnog formulara koji im je ponuđen u prethodnoj istraživačkoj fazi. Ispitanike koji su iskazali namjeru sudjelovati kontaktirali su posrednici (stručni suradnici školski knjižničari, stručni suradnik psiholog, nastavnici).

Istraživanje je provedeno u Rijeci od 2018. do 2020. godine. Fokus istraživanja bio je usmjeren prema mladima u urbanim sredinama, u gradovima kakvih u Hrvatskoj ima više. Grad Rijeka pokazao se dobrim izborom jer je istraživanje zahtijevalo suradnju s odgojno-obrazovnim institucijama koje su izrazile spremnost za sudjelovanje. U nastavku se donose rezultati istraživanja koji se odnose samo na ranije navedeno istraživačko pitanje o tome kako adolescenti odabiru izvore informacija pri donošenju odluka u svakodnevnom životu.

4.3. Rezultati

Rasprave u fokusnim grupama pokazale su da neki ispitanici svjesno promišljaju problem odabira izvora kojima se obraćaju za korisne informacije te da im kao kriterij odabira služe pojedina obilježja izvora informacija. Rezultati su dalje istraživani u individualnim intervjuima kako bi se stekao dublji uvid u razloge odabira pojedinih informacijskih izvora te u upotrebu pojedinih obilježja izvora informacija kao kriterija odabira. Ispitanici su zamoljeni da detaljnije obrazlože razloge odabira pojedinih izvora, a analiza odgovora pokazala je da se oni mogu okupiti u četiri kategorije koje čine četiri grupe obilježja izvora informacija. Zato su rezultati predstavljeni u četiri grupe obilježja izvora informacija koji su osnova za raspravu o rezultatima.

4.3.1. Obilježja povezana s kredibilitetom i kognitivnim autoritetom

Pojmovi *kredibilitet* i *kognitivni autoritet* povezani su i teško ih je jednoznačno razdijeliti kako na teorijskoj tako i na praktičnoj razini (cf. Savolainen, 2008: 150; Rieh, 2010: 1337). Zato su u postupku analize obilježja izvora informacija povezana s tim pojmovima obuhvaćena jednom širom kategorijom. Obilježja izvora obuhvaćena tom kategorijom jesu: izvor ima znanje, kompetentan je, pruža kvalitetne informacije, pruža točne, provjerene i svježije informacije, vrijedan je povjerenja, autoritet je, iskusan je, iskren, objektivan, profesionalan, služben, ugledan, provjeren i ima kredibilitet. U citatu koji slijedi vidljivo je kako ispitanica obrazlaže da je informacije tražila od liječnika zato što ga smatra obrazovanim i iskusnim, vjeruje da će joj dati točnu informaciju te da će se voditi njezinom dobrobiti. U

svim citatima koji slijede u radu slovo *I* označava istraživača, a oznake *P*, *M* i *G* označavaju ispitanike iz različitih tipova srednjih škola (strukovne, glazbene i gimnazije) uz dodane brojeve koji označavaju redni broj intervjua.

I: Zašto si upravo liječnika tražila informaciju ili savjet za tu odluku?

P1: Jer vjerujem da netko tko je prošao sve te škole, tko ima doktorat, tko se bavi s tim, tko operira već duže vrijeme, da će mi reći isto tako točnu informaciju (...) i da me neće lagati.

Drugi citat donosi odgovor u kojem ispitanica objašnjava kako mrežne stranice institucije, odnosno određenog fakulteta smatra službenima te im zato vjeruje.

I: Rekla si da si još gledala na internet stranicama od fakulteta. Zašto si upravo internetske stranice fakulteta odabrala kao mjesto gdje ćeš tražiti informaciju ili pomoć za donošenje odluke?

P1: Jer smatrala sam kako to baš faks je napravio kako bi primamio studente i tamo sam točno vidjela sve programe i predmete koje ću imati (...) pa sam onda išla tamo i očekivala isto tako točne informacije pošto je stranica baš od faksa pa trebale bi biti točne.

U sljedećem primjeru ispitanica objašnjava da je informacije tražila kod studenata koji pohađaju fakultet koji bi ona željela upisati jer imaju neposredno iskustvo studiranja u inozemstvu, *iz prve ruke*.

I: Zašto si se upravo njima obratila za informacije?

G5: Jer imaju iskustvo iz prve ruke (...) pogotovo iz perspektive osobe iz Hrvatske koja odlazi tamo studirati.

4.3.2. Obilježja koja odražavaju kvalitetu odnosa s osobnim izvorom informacija

Kao razloge za odabir osobnih izvora informacija, ispitanici su navodili neka obilježja koja odražavaju kvalitetu odnosa između izvora i osobe koja donosi odluku. Naveli su da se obraćaju određenim osobama jer one uvijek pomažu, imaju razumijevanja, podržavaju ih, vrijedne su povjerenja, s njima su u bliskoj vezi, dobronamjerne su i žele im najbolje. Informacije traže i od osoba koje su im slične ili su u istoj ili sličnoj situaciji donošenja slične ili iste odluke.

U sljedećem citatu ispitanica objašnjava da se za korisne informacije obratila roditeljima zbog povjerenja koje ima u njih i zato što joj žele najbolje.

I: Dobro, a zašto upravo s roditeljima

G3: Pa njima nekako najviše vjerujem jer to su mi roditelji i donose uvijek dobre odluke i smatram da su pametni (smijeh), da znaju šta rade i da ne bi mi ni htjeli ništa loše, dapače, da bi uvijek htjeli najbolje. I tako.

U sljedećem citatu ispitanica objašnjava da je informacije tražila od najbolje prijateljice koja je razumije. Obje pohađaju glazbenu školu, što ih čini sličnima u pogledu ambicija u glazbi, a imale su i slične probleme.

I: *Reci mi, zašto si upravo od M2 tražila savjet.*

M5: *Zato što ovoga, mislim da se nas dvije dosta razumijemo što se tiče tih, mislim najbolja mi je prijateljica tako da se dosta razumijemo što se tiče i tih nekakvih, ne poslovnih nego, ne znam, stvari što se tiče.*

I: *Glazbenih ambicija.*

M5: *Da, što se tiče, baš to, što se tiče glazbenih ambicija, što se tiče ambicija u ovome što radimo. I obadvije smo nekako prolazile zajedno kroz to i kroz ove godine, kroz zadnje četiri godine kroz sve to, i imamo neke sličnosti što se tiče okoline. Imamo neke sličnosti što se tiče, imamo sličnosti što se tiče ambicija, tako da naravno da me zanimalo to što ona misli zato što smo obadvije bile u jednom trenu u istim problemima. Tako da, ne znam sa, osim ona koja razumije to mišljenje mi najviše znači kad mi kaže ono što misli.*

U posljednjem primjeru ispitanik obrazlaže da se obratio kumu koji je obiteljski prijatelj koji mu je uvijek pomagao, u kojeg ima povjerenje i s kojim je očito u bliskom odnosu.

I: *To razumijem, dakle imao si potrebu još malo pogledati sa strane, da ne ideš onako što se kaže grlom u jagode. Ali zašto si se upravo njemu obratio?*

G1: *A evo on mi je od brata najbolji prijatelj, meni je kum, znam ga praktički otkad sam se rodio. Uvijek je bio uz našu obitelj, uvijek se motao negdje oko mog brata, uvijek mi je pomagao i ne znam, ja njemu vjerujem kao osobi. Ja njega smatram drugim ocem, iako nije toliko star, a uvijek sam se znao s njim zafrkavati, ono baš smo, dobri smo.*

4.3.3. *Obilježja koja odražavaju namjeru da se osigura dostupnost i jednostavno, brzo i lako stjecanje informacija*

Važan razlog odabira pojedinih izvora informacija jesu i obilježja povezana s dostupnošću izvora informacija. Ispitanici su objasnili da se obraćaju poznatim izvorima kojima mogu lako, brzo i jednostavno pristupiti. Tako primjerice traže informacije pomoću Google tražilice jer *ima odgovor na sva pitanja* te na YouTube kanalu jer *ima puno sadržaja o tome*.

U idućem primjeru ispitanik objašnjava da je informacije tražio na internetu jer tako u kratkom vremenu može pristupiti većem broju informacija.

I: *A reci mi zašto si upravo na internetu tražio informacije?*

M1: *A gdje ostalo da tražim?*

I: *Hahaha. Što ne postoji ništa osim interneta?*

M1: *Pa mislim postoje knjižnice, ali sumnjam baš da ću ići u knjižnicu i tražiti o Lenovo Legion ili o gaming laptopima.*

I: *OK, ali možeš probati objasniti u par riječi zašto je upravo internet to mjesto na kojem si tražio informacije?*

M1: *Zato što internet ima više rezultata i u kraćem roku, i brže je i ne morate potrošiti, mislim morate opet potrošiti vrijeme ali doslovno ste jedan, dva, tri, četiri, pet klika udaljeni od informacije koja vam može koristiti. A dok recimo ne idete nešto tražiti pitati prijatelja ili ići osobno pitati kvalificiranu osobu za to, može isto tako ovaj potrošiti puno više vremena, a isto tako kvalificiranu osobu, možda još i bolje kvalificiranu osobu možete naći na internetu od ove.*

Drugi primjer donosi riječi ispitanice koja na YouTube kanalu prati *influencere*, osobe koje dijele informacije o životnom stilu, o tome kako živjeti *radi i putuj* (engl. *work and travel*). Te su informacije besplatne i lako dostupne jer koristi pametni telefon i društvene medije.

I: *Reci mi zašto upravo od tih YouTubera ili influencera tražiš neke informacije ili ideje, savjete vezano uz tu odluku?*

M3: *Mislim da želim prikupiti što više informacija mogu, a pošto oni, mislim to je sve online i free, mislim ono besplatno je i lako je doći do toga, i samo utipkaš bilo što te zanima i dođe (...).*

I: *Ovako, ono što mene sada zanima je kako si ti došla do tih YouTubera?*

M3: *Mislim da, jednostavno, kako koristite mobitele, social media, bilo kakvu stranicu, oni su uvijek tamo i ne znam, ja sam ih počela pratiti tako što sam se zainteresirala za tu temu i onda sam ugoogla-la YouTube, to kao „how to work and travel“.*

4.3.4. Obilježja povezana s formatom informacija koje izvor pruža

Neka od obilježja izvora informacija mogu se povezati s formatom u kojem se pružaju informacije. Ispitanici su naveli da se nekim izvorima obraćaju jer nude informacije u vizualnom, auditivnom i tekstualnom obliku te zato što su interak-

itivni, objašnjavajući da informacije prezentirane na takav način mogu lakše i bolje razumjeti.

Navodimo primjer u kojem ispitanica objašnjava da dokumentarne filmove može lako i bolje razumjeti, odnosno *progutati*.

I: *Od svega ovoga što si sada spomenula, aha, rekla si, i dokumentarce si isto spomenula. Zašto si u dokumentarcima išla tražiti informacije o toj temi?*

G5: *Opet zato jer je to dosta onako format koji je dosta lak za progutati (...), a nudi nekakve informacije.*

U drugom primjeru ispitanik obrazlaže da mu odgovara vizualna prezentacija informacija u video filmovima na *YouTube* kanalu jer je vizualan tip. Dodaje da bolje i lakše razumije informacije prezentirane u takvom formatu nego u tekstu- alnom.

I: *Znači na YouTubeu se mogu naći korisne stvari.*

G1: (...) *Da, da. Evo iskreno ja sam vizualan tip i oni u videu baš ono vizualno objašnjavaju. Na primjer imate neke grafove koji pokazuju tu cijelu povezanost i to mi je nekako lakše shvatiti nego da ja pročitam sad hrpetinu teksta nekog i onda zapravo mi to brže uđe u glavu i prije shvatim.*

I: *Razumijem.*

G1: *I da se nadovežem na ovo zašto su ti YouTube videi dobri. Imate na primjer, nevezano uz ovo, na primjer kad čitam nešto o povijesti neke članke, imate, na stranci piše neki tekst i onda je dolje u ovom videu korisnik ovaj i ovaj je izvrsno objasnio taj cijeli proces na primjer, cijeli taj ustroj egipatskog kraljevstva i kako su funkcionirali, kako je funkcioniralo to društvo, ovo ono, na primjer. Tako da po tome isto se orijentiram.*

I: *To onda tebi odgovara, takav pristup.*

G1: *Da, da.*

4.4. Rasprava i zaključci o provedenom istraživanju

Polazeći od pretpostavke da odgovarajuće informacije pomažu mladima u donošenju odluka, dio istraživanja predstavljen u ovom radu odnosi se na spoznaje o tome kako adolescenti koji su sudjelovali u istraživanju odabiru izvore informacija kojima se obraćaju za pomoć ili mišljenje kada donose odluke u svakodnevnim životnim situacijama.

Pokazalo se da kriteriji kojima se ispitanici služe pri odabiru izvora čine četiri tipa obilježja izvora informacija: (1) obilježja izvora informacija koja se povezuju s kredibilitetom i kognitivnim autoritetom, (2) obilježja izvora koja odražavaju kvalitetu odnosa s osobnim izvorom informacija (npr. ima razumijevanja, uvijek pomaže, pruža podršku, želi najbolje), (3) obilježja koja odražavaju namjeru da se osigura dostupnost i jednostavno, brzo i lako stjecanje informacija (npr. izvor je pristupačan, brzo pruža pristup širokom rasponu informacija, poznat je) i (4) obilježja izvora povezana s formatom u kojem izvor pruža informacije, a koje čine informacije privlačnima i lakše razumljivima (vizualni, auditivni, tekstualni i interaktivni format).

Obilježja povezana s kredibilitetom i kognitivnim autoritetom jesu: posjedovanje znanja i iskustva, kompetentnost, sposobnost pružanja kvalitetnih, točnih, provjerenih i svježih informacija, iskrenost, objektivnost, autoritet, iskustvo, sposobnost pružanja službenih i provjerenih informacija i sl. To su obilježja koja jamče pružanje kvalitetnih informacija te odgovaraju onome što Savolainen naziva *sadržajem informacije* (engl. *content of information*), koji je kriterij određivanja preferencija pri odabiru izvora informacija (cf. Savolainen, 2008: 92). Ovo saznanje u skladu je s prijašnjim istraživanjima koja su pokazala da su obrazovanje, znanje i ekspertiza, profesionalno i osobno iskustvo (cf. Julien, 1997a: 144, 175), kredibilitet (cf. Markwei and Rasmussen, 2015: 24; Evers et al., 2013: 272), povjerenje da izvori pružaju kvalitetne informacije (cf. Julien, 1997a: 144 i 175) te profesionalnost i aktualnost (cf. Yan, 2010) obilježja izvora informacija koja su mladima važna.

Obilježja koja odražavaju kvalitetu odnosa s osobnim izvorom informacija i povjerenje ispitanika u izvor jesu: ima razumijevanja, rado pomaže i podržava, blizak je, povjerljiv (*neće nikome reći*, što osigurava zadržavanje privatnosti), dobronamjeran je, želi najbolje, u sličnoj je situaciji. Ta obilježja izvora informacija, koja služe kao kriteriji odabira izvora kojem će se obratiti, pokazuju da ispitanici mogu birati izvore koji ne pružaju nužno kvalitetne informacije, ali su iz nekih drugih razloga vrijedni njihova povjerenja. Prijašnja istraživanja također su pokazala da su osobna povezanost (cf. Agosto and Hughes Hassell, 2002: 155–158; Laplante, 2012: 37), prijateljski i povjerljiv odnos (cf. Julien, 1997b: 375–378) i osobno povjerenje (cf. Todd and Edwards, 2004: 376–377; Laplante, 2012) obilježja izvora koja su mladima važna. Također je već poznato da mladi cijene osobne izvore informacija s čijim se iskustvima mogu povezati (cf. Fergie, Hunt and Hilton, 2013: 587). Kolarić, Juric i Peša Pavlović (u tisku) upozoravaju da pri stjecanju informacija o zdravoj prehrani na društvenim medijima treba uzeti u obzir da izvori percipirani kao prijateljski, motivirajući i podržavajući ne pružaju nužno kvalitetne informacije.

Obilježja koja odražavaju namjeru da se osigura dostupnost i jednostavno, brzo i lako stjecanje informacija uključuju pružanje lakog, jednostavnog i brzog pristu-

pa informacijama te prikladan pristup širokom spektru informacija. I druga istraživanja pokazuju da su adolescenti skloni koristiti izvore koji su im poznati, kojima mogu lako i prikladno pristupiti (cf. Julien, 1997a: 179; Markwei and Rasmussen, 2015: 24; Rieh and Hilligoss, 2008: 64; St. Jean et al., 2018: 14–15; Qi and Omar, 2020: 28) te one koji omogućuju pristup obilju informacija (cf. Julien, 1997a: 179; Markwei and Rasmussen, 2015: 24; Rieh and Hilligoss, 2008: 64; St. Jean et al., 2018: 14–15; Qi and Omar, 2020: 28).

Obilježja povezana s formatom informacija koje izvor pruža odnose se na to da se korisne informacije pojavljuju u različitim formatima. Takve su informacije ispitanicima privlačne i lakše ih je razumjeti. Formati u kojima se informacije pojavljuju jesu vizualan, auditivan i tekstualan, a pritom je važna interaktivnost. I ovaj je rezultat u skladu s prijašnjim istraživanjima koja su ukazala na važnost oblika u kojem se informacije pojavljuju te na sklonost mladih prema vizualnim, grafičkim i multimedijским sadržajima, kao i prema interaktivnosti s digitalnim sadržajima i s osobnim izvorima informacija (cf. Agosto, 2002: 316–317; Julien, 1997a: 115; Bowler, Julien and Haddon, 2012). Također je poznato da mnogi radije koriste formate koji nisu tekstualni (poput audio i video formata, npr. YouTube) (cf. Subramaniam et al. 2015: 556), da vole mobilni svijet platformi za društveno umrežavanje, aplikacije i digitalno okruženje igara (engl. *game environment*) (cf. Bowler, Julien and Haddon, 2012).

Ispitanici mogu kombinirati i primjenjivati više kriterija pri odabiranju jednog izvora informacija. Članovima obitelji, prijateljima i vršnjacima ispitani srednjoškolci obraćaju se kada smatraju da imaju kredibilitet te su za njih kognitivni autoritet, i kada njihov odnos ima određenu kvalitetu (npr. povjerenje, bliskost). Stručnjacima u području vezanom za odluku, poput liječnika, obraćaju se jer drže da imaju kredibilitet te ih smatraju kognitivnim autoritetima, vjerujući da posjeduju znanje i iskustvo. Kao što se može očekivati, informacije traže na internetu jer omogućuje jednostavan, brz i lak pristup informacijama. Istodobno, nekim izvorima dostupnima na internetu obraćaju se i zato što smatraju da imaju kredibilitet te su za njih kognitivni autoritet (na primjer mrežne stranice institucija). Društveni mediji također su jednostavno, lako i brzo dostupan izvor velikom broju različitih informacija, a dodatno ih privlačnima čine vizualno-auditivni elementi te interaktivnost. Podjela u četiri tipa služi boljem uvidu u kriterije kojima se adolescenti koji su sudjelovali u istraživanju vode u odabiru izvora informacija. Istraživanje pokazuje da oni ne razmišljaju u podijeljenim kategorijama već u praksi kombiniraju različite kriterije.²

Rezultati istraživanja predstavljaju stavove i ponašanja ispitanika. Istraživanje je provedeno među adolescentima u gradu Rijeci i urbanoj sredini te je moguće da bi istraživanja u drugačijim sredinama dala ponešto različite rezultate. Također,

² Opširnija analiza dostupna u Kolarić, 2021: 141–147.

budući da je istraživanje provedeno u školama, izostavljeni su adolescent izvan sustava srednjoškolskog obrazovanja. Moguće je da bi istraživanja te populacije dala drugačije rezultate. Stoga se preporučuju buduća istraživanja načina na koji adolescenti odabiru izvore informacija za donošenje odluka u drugim kontekstima.

5. Zaključak

Informacije na temelju kojih mladi donose odluke mogu utjecati na kvalitetu njihovog života jer im mogu pomoći u boljem nošenju sa životnim izazovima, u pronalaženju rješenja za probleme na koje nailaze i donošenju odluka.

Adolescenti koji su sudjelovali u istraživanju za odabir izvora kojem će se obratiti za informacije ponekad koriste kriterije koji su povezani s kredibilitetom i kognitivnim autoritetom izvora. Vođenje takvim kriterijima rezultira odabirom izvora koji pružaju kvalitetne informacije. S druge strane primjenjuju i neke druge kriterije odabira izvora informacija: kriterije koji izražavaju kvalitetu odnosa osobnog izvora i osobe koja traži informacije, kriterije koji polaze od dostupnosti i vode jednostavnom, brzom i lakom stjecanju širokog spektra informacija te kriterije koji vode stjecanju informacija u formatima koji su mladima privlačni i lako razumljivi. Važno je istaknuti da odabiri izvora informacija koji se vode isključivo kriterijima drugog, trećeg i četvrtog tipa (osobnim odnosom, dostupnošću i formatom) ne osiguravaju korištenje izvora koji imaju kredibilitet i pružaju kredibilne, odnosno kvalitetne informacije. Jedino primjena kriterija prvog tipa (povezanog s kredibilitetom i kognitivnim autoritetom) može osigurati korištenje izvora informacija koji ima kredibilitet te će pružiti kredibilne, odnosno kvalitetne informacije. Naravno takav izvor ujedno može uključivati i druga obilježja koja će izvore informacija činiti pristupačnijima i privlačnim mladima.

Za dublje uvide u interakcije mladih s informacijama u svakodnevnim životu u Republici Hrvatskoj potrebno je provesti daljnja istraživanja. Boljim poznavanjem informacijskog ponašanja mladih možemo doprinosti njihovoj boljoj informiranosti i pomoći im u donošenju informiranih odluka koje se temelje na kvalitetnim izvorima i kredibilnim informacijama.

Saznanja dobivena ovim istraživanjem doprinose razumijevanju načina na koji mladi odabiru izvore informacija pri donošenju odluka u svakodnevnom životu. Mogu poslužiti u osmišljavanju daljnjih istraživanja u drugim sredinama i kontekstima te tako pridonijeti stjecanju važnih spoznaja koje će se moći koristiti u programima informacijskog opismenjavanja mladih te edukaciji za donošenje informiranih odluka. Bolje razumijevanje vlastitih mentalnih procesa pri odabiru informacijskih izvora, svijest o izboru izvora informacija i o kriterijima kojima se pritom vode mogu pomoći mladima da unaprijede te procese. Knjižničarima i drugim informacijskim stručnjacima saznanja dobivena istraživanjima informacijskog ponašanja mladih mogu pomoći u osmišljavanju obrazovnih programa.

Također knjižničari bi trebali snažno afirmirati svoju tradicionalnu ulogu informacijskih edukatora u sustavu obrazovanja. Programima medijskog i informacijskog opismenjavanja mogu doprinosti podizanju razine svijesti o procesu odabiranja izvora informacija među mladima s posebnim naglaskom na njihovoj ulozi u donošenju informiranih odluka koje se temelje na kvalitetnim i pouzdanim informacijama.

LITERATURA

- Adams et al. (2017). Adams, R. M., H. Riess, P. M. Massey, J. D. Gipson, M. L. Prelip. T. Dieng, D. C. Glik. Understanding where and why Senegalese adolescents and young adults access health information: a mixed methods study examining contextual and personal influences on health information seeking. *Journal of Communication in Healthcare* 10(2), 116–148. DOI: 10.1080/17538068.2017.1313627.
- Agosto, D. E. (2002). A model of young people's decision-making in using the web. *Library & Information Science Research* 24, 311–341.
- Aillerie, K. and S. McNicol (2018). Are social networking sites information sources?: Informational purposes of high-school students in using SNSs. *Journal of Librarianship and Information Science* 50(1), 103–114.
- Areces et al. (2016). Areces, D., L. J. R. Muñiz, J. S. Álvarez, Y. de la Roca, M. Cueli. Information sources used by high school students in the college degree choice. *Psicothema*, 28(3), 253–259. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno i na: <https://www.redalyc.org/pdf/727/72746510005.pdf>
- Baheiraei et al. (2014). Baheiraei, A., E. Khoori, A. R. Foroushani, F. Ahmadi, M. L. Ybarra. What sources do adolescents turn to for information about their health concerns? *International Journal of Adolescent Medicine and Health* 26(1), 61–68. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno i na: https://goums.ac.ir/files/RH/files/_014.PDF
- Basic, J. and S. Erdelez (2014). Active and passive acquisition of health-related information on the web by college students. In: *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology* 51, 1–5. DOI: <https://doi.org/10.1002/meet.2014.14505101149>.
- Beitin, B. K. (2012). Interview and sampling: how many and whom. In: J. F. Gubrium, J. A. Holstein, A. B. Marvasti, K. D. McKinney (eds). *The Sage handbook of interview research: the complexity of the craft*. Second ed. (Pp 243–253). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Black, J. W. (2017). Sex, abortion, domestic violence and other unmentionables: Orthodox Christian youth in Kenya and windows into their attitudes about sex. *Religions*, 8(5), 73. DOI: <https://doi.org/10.3390/rel8050073>.

- Bogdan, R. C. and S. K. Biklen (2007). *Qualitative research for education: an introduction to theory and methods*. 5th ed. Boston etc.: Pearson.
- Bowler, L., H. Julien and L. Haddon (2018). Exploring youth information-seeking behaviour and mobile technologies through a secondary analysis of qualitative data. *Journal of Librarianship and Information Science*, 50(3), 322–331. [citirano: 2021–12–10]. Dostupno na: http://eprints.lse.ac.uk/90385/1/Haddon_Exploring%20youth_2018.pdf
- Brookes, B. C. (1980). The foundations of information science. Part I. Philosophical aspects. *Information Scientist* 2(3/4), 125–133.
- Case, D. O. (ed.) (2012). *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs, and behaviour*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Cohen, L., L. Manion and K. Morrison (2000). *Research methods in education*. 5th edition. London; New York: Routledge Falmer.
- Dervin, B. (1976). Strategies for dealing with human information needs: information or communication? *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 20(3), 323–333.
- Dorado et al. (2019). Dorado, D. A D., K. L. B. Obille, R. P. P. Garcia, B. S. Olga-do. Sexual information behavior of Filipino university students. In: N. Taylor, C. Christian-Lamb, M. Martin, B. Nardi (eds). *Information in Contemporary Society. iConference 2019. Lecture Notes in Computer Science*, vol. 11420. (Pp 283–289). Cham: Springer.
- Evers et al. (2013). Evers, C. W., K. Albury, P. Byron, K. Crawford. Young people, social media, social network sites and sexual health communication in Australia: „This is funny, you should watch it“. *International Journal of Communication*, 7(18). [citirano: 2021–12–10]. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/132155713.pdf>
- Fergie, G., K. Hunt and S. Hilton (2013). What young people want from health-related online resources: a focus group study. *Journal of Youth Studies* 16(5), 579–596. DOI: <https://doi.org/10.1080/13676261.2012.744811>.
- Hakim Silvio, D. (2006). The information needs and information seeking behaviour of immigrant Southern Sudanese youth in the City of London, Ontario: an exploratory study. *Library Review* 55(4), 259–266.
- Ibegbulam et al. (2018). Ibegbulam, I. J., C. C. Akpom, F. N. Enem, D. I. Onyam. Use of the internet as a source for reproductive health information seeking among adolescent girls in secondary schools in Enugu, Nigeria. *Health Information & Libraries Journal*, 35(4), 298–308. DOI: <https://doi.org/10.1111/hir.12242>.
- Julien, H. E. (1997a). *How does information help?: the search for career-related information by adolescents: PhD thesis*. The University of Western Ontario London. 1997 [citirano: 2021–12–07]. Dostupno i na: <http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk2/ftp02/NQ28498.pdf>
- Julien, H. E. (1997b). How career information helps adolescents’ decision-making. In: *Proceedings of an International Conference on Information Seeking in Context*. (Pp

- 371–385). London: Taylor Graham Publishing. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno i na: http://www.informationr.net/isic/ISIC1996/96_Julien.pdf
- Kim S. U., I. Martinović and S. Stanarević Katavić (2020). The use of mobile devices and applications for health information: a survey of Croatian students. *Journal of Librarianship and Information Science* 52(3), 880–894. DOI:10.1177/0961000619880937.
- Kolarić, A. and I. Stričević (2016). Information seeking behavior for decision making in everyday life: a pilot study on adolescents. *Libellarium: Journal for the Research of Writing, Books, and Cultural Heritage Institutions*, 9(2), 275–308. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno i na: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/view/272>
- Kolarić, A., C. Cool and I. Stričević (2018). Adolescent information behaviour in everyday life decision making: a literature review. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61(1), 83–125. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/648>
- Kolarić, A. (2021). *Understanding adolescent information behavior from the perspective of informed decision making process*: PhD thesis. Zadar: Sveučilište u Zadru. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:320297>
- Kolarić, A., M. Juric and N. Peša Pavlović. (in print). College students' credibility judgments on healthy diet information on social media. In: S. Kurbanoglu, S. Spiranec, Y. Ünal, J. Boustany and D. Kos (eds). *Information Literacy in a Post-Turth Era*. Springer.
- Kolarić, A. and I. Stričević (2021). Studying adolescent information behavior in the context of making everyday life decisions: methodological issues, concerns, and possible solutions. *Education for Information* 37(4), 501–523.
- Laplante, A. (2014). Social capital and academic help seeking: late adolescents' use of people as information sources. In: D. Bilal and J. Beheshti (eds.). *New Directions in Children's and Adolescents' Information Behavior Research*. (Pp 67–103). Bingley: Emerald.
- Laplante, A. (2012). Who influence the music tastes of adolescents?: a study on interpersonal influence in social networks." In: *Proceedings of the Second International ACM Workshop on Music Information Retrieval with User-Centered and Multimodal Strategies*. (Pp 37–42). DOI: <https://doi.org/10.1145/2390848.2390857>.
- Lim et al. (2014). Lim, M. S., A. Vella, R. Sacks-Davis, M. E. Hellard. Young people's comfort receiving sexual health information via social media and other sources. *International Journal of STD & AIDS* 25(14), 1003–1008. DOI: 10.1177/0956462414527264.
- Mann, L., R. Harmioni and C. Power (1989). Adolescent decision-making: the development of competence. *Journal of Adolescence* 12(3), 265–278.

- Markwei, E. and E. Rasmussen (2015). Everyday life information-seeking behavior of marginalized youth: a qualitative study of urban homeless youth in Ghana. *International Information & Library Review*, 47(1/2), 11–29. [citirano: 2021–12–09]. Dostupno i na: <https://www.streetchildren.org/wp-content/uploads/2015/12/Everyday-Life-Information-Seeking-Behavior-of.pdf>
- Martinović, I., S. Bakota i B. Badurina (2018). Informacijske potrebe i informacijsko ponašanje učenika i učenica I. gimnazije u Osijeku pri pretraživanju zdravstvenih informacija. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61(2), 1–27. [citirano: 2021–12–09]. doi:10.30754/vbh.61.2.691.
- Martinović, I., S. U. Kim and S. Stanarević Katavić (2021). Study of health information needs among adolescents in Croatia shows distinct gender differences in information seeking behaviour. *Health Information & Libraries Journal*, 38(1), 1–22. DOI: <https://doi.org/10.1111/hir.12369>.
- Miles, M. B., A. M. Huberman and J. Saldaña (2014). *Qualitative data analysis: a methods sourcebook*. 3rd ed. Los Angeles; London; New Delhi; Singapore; Washington DC: Sage.
- Nascimento et al. (2018). Nascimento, L.C., N., T. V. Souza, I. C. S. Oliveira, J. R. M. M. Moraes, R. C. B. Aguiar, L. F. Silva. Theoretical saturation in qualitative research: an experience report in interview with school children. *Revista Brasileira de Enfermagem – REBEn* 71(1), 228–233. DOI: <http://dx.doi.org/10.1590/0034-7167-2016-0616>.
- Nwagwu, W. E. (2012). Use of HIV/AIDS information sources and sexual behaviour of adolescents in a rural community in Southeastern Nigeria. *Malaysian Journal of Library & Information Science* 17(1), 1–19.
- Park et al. (2019). Park, E., M. Kwon, M. R. Gaughan, J. A. Livingston, Y. P. Chang. Listening to adolescents: their perceptions and information sources about e-cigarettes. *Journal of Pediatric Nursing* 48, 82–91. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2019.07.010>.
- Poston-Anderson, B. and S. Edwards (1993). The role of information in helping adolescent girls with their life concerns. *School Library Media Quarterly*, 22(1), 25–30.
- Qayyum et al. (2010). Qayyum, M. A., K. Williamson, Y. H. Liu, P. Hider. Investigating the news seeking behavior of young adults. *Australian Academic & Research Libraries* 41, 3, 178–191. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00048623.2010.10721462>
- Qi, C. K. and N. Omar (2020). Seeking sexual and reproductive health information among students at Universiti Utara Malaysia: a qualitative study on effective media use. *Special Issue: The Sixth International Conference in Communication and Media – ICOMÉ'18* (Pp. 17–31). [citirano: 2021–12–09]. Dostupno na: <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/sd/2554/19755.pdf>

- Rieh, S. Y. (2010). Credibility and cognitive authority of information. In: *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. Third Edition. 1(1), 1337–1344. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno i na: https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/106416/Rieh_ELIS_published.pdf?sequence=1
- Rieh, S. Y. and B. Hilligoss (2008). College students' credibility judgments in the information-seeking process. In: M. J. Metzger and A. J. Flanagin (eds.). *Digital Media, Youth, and Credibility*. (Pp 49–72). Cambridge, MA: The MIT Press.
- Savolainen, R. (1995). Everyday life information seeking: approaching information seeking in the context of "Way of Life". *Library & Information Science Research* 17, 259–294. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno na: <http://pdfs.semanticscholar.org/3d0f/75c914bc3a34ef45cb0f6a18f841fa8008f0.pdf>
- Savolainen, R. (2008). *Everyday information practices: a social phenomenological perspective*. Lanham; Toronto; Plymouth : The Scarecrow Press.
- Schütz, A. (1962). *Collected Papers I: The Problem of Social Reality*. Hague; Boston; London: Marinus Nijhof.
- Secor-Turner et al. (2011). Secor-Turner, M., R. E. Sieving, M. E. Eisenberg, C. Skay. Associations between sexually experienced adolescents' sources of information about sex and sexual risk outcomes. *Sex Education*, 11(4), 489–500. DOI: <https://doi.org/10.1080/14681811.2011.601137>.
- Shenton, A. K. and P. Dixon (2004). The nature of information needs and strategies for their investigation in youngsters. *Library & Information Science Research* 26, 296–310.
- Sonnenwald, D. (1999). Evolving perspectives of human information behavior: contexts, situations, social networks and information horizons. In: T. D. Wilson and D. K. Allen (eds.). *Exploring the contexts of information behavior: Proceedings of the Second International Conference in Information Needs*. (Pp 176–190). Taylor Graham.
- St. Jean et al. (2018). St. Jean, B., N. Greene Taylor, C. Kodama, M. Subramaniam. Assessing the health information source perceptions of tweens using card-sorting exercises. *Journal of Information Science* 44(2), 148–164. DOI: <https://doi.org/10.1177/0165551516687728>.
- Subramaniam et al. (2015). Subramaniam, M., N. G. Taylor, B. St. Jean, R. Follman, C. Kodama, D. Casciotti. As simple as that?: Tween credibility assessment in a complex online world. *Journal of Documentation* 71(3), 550–571. DOI: <http://dx.doi.org/10.1108/JD-03-2014-0049>.
- Tkalac Verčić, A, D. Sinčić Ćorić i N. Pološki Vokić (2010). *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. Zagreb: MEP.

- Todd, R. J. and C. C. Kuhlthau (2005). Student learning through Ohio school libraries. Part 1: How effective school libraries help students. *School Libraries Worldwide*, 11(1), 63–88.
- Todd, R. J. and S. Edwards (2004). Adolescents' information seeking and utilization in relation to drugs. In: M. K. Chelton and C. Cool (eds.). *Youth information-seeking behavior: theories, models, and issues*. (Pp 353–386). Lanham: Scarecrow.
- Wilson, P. (1983). *Second-hand knowledge: an inquiry into cognitive authority*. Westport, Connecticut, London, England: Greenwood.
- Wilson, T. D. (2000). Human information behavior. *Informing Science: Special Issue on Information Science Research* 3(2), 49–56. [citirano: 2021–12–07]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Tom_Wilson25/publication/270960171_Human_Information_Behavior/links/57d32fe508ae601b39a42875/Human-Information-Behavior.pdf
- Wilson, T. D. (2002). Alfred Schutz, phenomenology and research methodology for information behaviour research. *The New Review of Information Behaviour Research* 3(71), 1–15.
- Yan, Y. Y. (2010). Online health information seeking behavior in Hong Kong: an exploratory study. *Journal of Medical Systems*, 34(2), 147–153. [citirano: 2021–12–10]. Dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10916-008-9226-9>